

DOI: 10.31866/2616-7581.6.2.2023.291089

УДК 78.031.4(=161.2):791'06(477):78.072

НАРОДНА МУЗИКА У ТВОРАХ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО АУДІОВІЗУАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА («ДОВБУШ», «МАВКА», «ПОВОДИР»): МУЗИЧНО-КРИТИЧНИЙ НАРИС

Валентина Сінельнікова^{1а}, Максим Бережнюк^{2а}¹ кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри музичного мистецтва;

ORCID: 0000-0001-9488-270X; e-mail: valentinasinelnikova@ukr.net

² асистент кафедри музичного мистецтва;

ORCID: 0000-0002-9413-3845; e-mail: berezhnyuk86@ukr.net

^а Київський національний університет культури і мистецтв, Київ, Україна

Анотація

Мета дослідження – визначити роль, місце та функції народної музики в сучасному українському аудіовізуальному продукті, а саме під час вирішення звукової драматургії фільму; проаналізувати особливості застосування народномузичних творів в українському кіномистецтві на прикладі фільмів «Довбуш» (2023), «Поводир» (2014) та анімаційного фільму «Мавка» (2023). **Методологія дослідження** заснована на здійсненні аудіовізуального аналізу названих кіноприкладів, що дає змогу сформулювати основні засади функціонування народної музики в сучасному українському кінопродукті. **Наукова новизна дослідження** насамперед відображена в темі наукової розвідки, а саме: народно-музична традиція (вокальна, інструментальна, сольна, гуртова) та її роль у кінотворах. Уперше проаналізовано місце та функції застосування фольклорних творів у сучасних українських фільмах і вплив традиційного музичного матеріалу на драматургічно-звукове вирішення кінофільму. **Висновки.** Народно-музичний твір може виконувати роль лейтмотиву всього кінотвору, звуко-зорового контрапункту, а також своєрідного коментаря (звуко-шумового додатка) до фільму. Музичні твори фольклорної традиції можуть додавати сюжету фільму необхідної емоційно-психологічної фарби, об'єднувати сцени фільму воедино, рухати вперед драматургічну дію та розвивати сюжетну лінію, а також підсилювати драматизм подій. Народно-музичні твори у фільмі сприяють розвитку його фабули, підкреслюючи й акцентуючи почуття, переживання, поведінку героїв сюжету. Використання народної вокальної та інструментальної музики в сучасних українських фільмах відіграє не лише роль супроводу сюжетної лінії кінотвору, але й набуває надзвичайних сенсів щодо емоційного впливу на глядача та ствердження української самоідентифікації.

Ключові слова: кіномузика; народна музика; українське етнографічне кіно; фольклор; фільм; звукове вирішення кінотвору; музична критика

Вступ

З початків розвитку кіноіндустрії музика використовується в кіно як засіб для підсилення драматургії твору, розвитку його сюжетної лінії та прочитання художньої ідеї фільму. Кіномузика здатна надавати фільмам нові сенси та впливати на емоції глядачів, що перетворює її у контексті фільму на невід’ємний засіб неймовірного впливу на емоційну реакцію аудиторії. Сучасне піднесення національної самосвідомості українського народу в умовах війни, нав’язаної нам російськими загарбниками, обумовлює використання саме народної вокальної та інструментальної музики в сучасних українських фільмах, що можемо умовно зарахувати до так званого «етнографічного кіно». Народна музика відіграє у сучасних кіно-творих не лише роль супроводу сюжетної лінії, але й набуває надзвичайних сенсів щодо емоційного впливу на глядача та ствердження його самоідентифікації.

Мета

Мета статті – визначити роль, місце та функції народної музики в сучасному українському аудіовізуальному продукті, а саме під час вирішення звукової драматургії фільму; проаналізувати особливості застосування народномузичних творів в українському кіномистецтві на прикладі фільмів «Довбуш» (2023), «Поводир» (2014) та анімаційного фільму «Мавка» (2023).

178

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Аналізуючи окреслену в темі розвідки проблематику, відзначимо праці останніх років таких авторів, як А. Кузьменко (2021, Kuzmenko, 2021), А. Архангородська (2013), Г. Бреславець (2012), Л. Рязанцев (2017), Г. Фількевич (2016), П. Харченко (2021), В. Чайковська (2015), А. д'Артеней (d'Artenay, 2019) та ін. Зокрема, А. Кузьменко (2021) відзначає, що в художній структурі фільмів музичний ряд є функціонально багатоплановим: «музика створює паралельний звуковий вимір, у якому завдяки жанровим асоціаціям стирається відчуття часу та звичних емоційних станів; музика виступає головним драматургічним та композиційним елементом; вона являє собою художньо-поетичний та динамізуючий дію фактор; музичний ряд створює стан емоційної статичності, що дозволяє дистанціюватися від екранної дії, спрямувавши логічний процес на осмислення внутрішніх переживань та характерів головних героїв» (с. 4).

Г. Фількевич (2016) досліджує місце і характер музичного складника в режисерській концепції видатного українського кінорежисера О. Довженка, зокрема зазначає: «<...> кінематограф був для Довженка не просто синтетичним видом мистецтва <...> саме в музиці Олександр Петрович віднаходив цей синтетизм, гармонію всіх виражальних засобів: мелодії, ритму, темпу <...>, нерідко уподібнюючи кінотвір музичному <...>». Дослідниця влучно зауважує: «Кінематографічні <...> твори Довженка – поліфонічні, контрапунктичні, адже в них одночасно звучать і гармонійно поєднуються різні образи, мотиви, як у довершеній багатоголосній народній пісні» (с. 87–88).

П. Харченко (2021), розвиваючи окреслену проблематику синтезу мистецтв – музики та кіно, констатує, що звукові складники (музика, шуми, звуки) поруч з візуальним рядом належать до основних структурних складників кінофільму, адже «часова природа музики та кіно <...> є тією об'єднуючою ланкою, що дозволяє так органічно поєднати різні за своєю семантичною основою складові фільму в єдине ціле» (с. 247). Л. Рязанцев (2017), досліджуючи роль пісні в кінематографічних творах, зауважує: «Особливе місце в українському кіно займають народні пісні, в яких українці вкотре підтверджують свою любов до гострого слова й вигадливих мелодій, оптимістичність їх світогляду» (с. 97). В. Чайковська (2015) зосереджується на дослідженні еволюції музично-звукового складника кіномови. А. д'Артеней (d'Artenay, 2019) присвячує свої розвідки емоційному впливу кіномузики на глядача.

Важливим у розрізі дослідження народної музики у творах сучасного українського аудіовізуального мистецтва є усвідомлення першоджерела, про що наголошено в праці А. Іваницького (2022).

Науковий доробок українських, європейських та американських дослідників щодо музичного складника кінотворів є різноманітним, але мусимо констатувати, що окреслена проблематика щодо ролі, місця та функцій народномузичних творів у сучасному українському кінематографі ще не набула активної стадії розробки в мистецтвознавчих дослідженнях.

Виклад матеріалу дослідження

У контексті визначеної теми проаналізуємо такі два фільми режисера О. Санина, як «Поводир» (2014), «Довбуш» (2023), й анімаційний фільм «Мавка» українського виробництва (2023). У кожному із цих кінотворів звучить українська музика – народна та авторська (композиторська). Максим Бережнюк, один із співавторів розвідки, був учасником команди музикантів, яка озвучувала фільм «Довбуш», а також «Поводир» і «Мавку».

«Довбуш» – фільм-сенсація 2023 року. Історія про відомого карпатського опришка ілюструється неймовірними карпатськими краєвидами та видовищними батальними сценами. Не менш захопливе враження, ніж відеоряд, створює музика до кінофільму – фольклорна (авторства Алли Загайкевич та Олександра Чорного). Н. Писанка (2023) зауважує: «Насправді таке органічне поєднання картинки зі звуком – результат роботи фахівців на всіх рівнях: від задуму режисера – до запису музики на нотному стані – потім до виконання музикантами і зведення звукових доріжок. І все це під пильним наглядом консультантів: Остапа Костюка й Ірини Федун – з гуцульського побуту й етномузикології, Анни Гадецької – з барокової музики».

Робота як над відеорядом, так і над музичним оформленням фільму тривала не один рік. За спогадами А. Загайкевич, «початок роботи [2018 рік – *уточнення наше*] був насичений фольклорними експедиціями, роботою з архівами Львівської музичної академії, знавцями фольклору Гуцульщини». Спершу готували «живу» музику – ту, яку виконували в кадрі, «що звучить на весіллі у сні Олекси Довбуша, на марші польського війська, барокового військового ансамблю шляхти, плачі-відспівування на похороні» (Писанка, 2023).

Запис народної музики до кінофільму «Довбуш» здійснювали під пильним оком композиторки Алли Загайкевич: записувалися поховальні сигнали в студії, а також гуцульська та румунська музика з троїстими музикантами. Відшукали музичні твори для сцени поховання на одному з ютуб-архівів українського фольклору; гарний стан запису автентичних творів дав змогу музикантам, які грають на традиційних духових інструментах, відтворити ці твори на запису максимально наближено до первинного варіанту. Причому відтворено все було наживо на знімальному майданчику, бо накладати в студії стогони, поховальний плач на записаний сигнал трембіти не було б природно і мало б вигляд на екрані неправдоподібний та емоційно фальшивий. Тому всю цю сцену писали кілька годин наживо на знімальному майданчику просто неба. Учасники зйомки згадують, що це дійство було дуже енергетичним і моторошним водночас.

Пізніше робота Алли Загайкевич з музикантами відбувалася у формі студійної співпраці: були пошуки артхаусних звуків для підсилення теми опришків у фільмі (записували різні гойки, вигуки, дихання, дрімби, роги); виконавці на традиційних інструментах шукали в колаборації зі струнним квартетом різні «напруження» та «очікування чогось» (Писанка, 2023).

Музичні інструменти, яких використовували для запису всього музичного звукоряду фільму, були найрізноманітнішими: народні духові (трембіта, флюяра, тилинка, окарина, сурма (шалмей), мисливські ріжки), а також дрімба, диджериду, різні види цимбал, торбан, бандура, ліра (щипкові звучання в сценах з Довбушем і його ватагою – це звучання ліри, яку власноруч змайстрував режисер картини О. Санін, а грає на ній О. Чорний). До речі, звук і тембр ліри у виконанні Гордія Старуха стали у фільмі своєрідним лейтмотивом теми головного героя Довбуша. Записували також бароковий ансамбль з клавесином, барокові флейти. Для підсилення певного екранного ефекту використовували різні незвичні прийоми гри на інструментах, наприклад гру смичком на бандурі.

За свідченням учасників роботи в студії звукозапису, у всіх було таке відчуття, що записується щось епохальне. Настільки глибоким та унікальним вийшов музичний матеріал, який характеризується надзвичайною стилістичною й смисловою синкретичністю. «Електронна музика перетікає в епічні мелодії ліри у виконанні Гордія Старуха, а перкусія комбінується вокальними ефектами Максима Бережнюка. Все це – на тлі автентичної музики, яка звучить в кадрі: гуцульської, барокової (сцени з поляками), румунської...» – зазначає Н. Писанка (2023).

Отже, музична драматургія фільму «Довбуш» розвивається в різних напрямках – від абсолютно фольклорного до «умовно» авторського (композиторського). Н. Писанка (2023) наголошує, що саме музичний звукоряд фільму («закадрова присутність» етномузикантів) дає можливість буквально фізично відчувати подих Карпатських гір. Карпатська тематика та гуцульські мотиви передаються у фільми за допомогою співів відомої фольклористки Сусанни Карпенко, гоеканням не менш відомого у фольклорних колах мультимузиканта Сергія Охрімчука, народним співом автентичних виконавиць з одного із сіл Верховинського району. Увесь матеріал на основі фольклорних тембрів є синтетично згенерованим. «Мені найбільше сподобалось поєднувати сучасні техніки

грануляції (розщеплення звуку) з арканом, фольклорним співом. Наприклад, це чуємо в кінці сцени пограбування – такий трохи «божевільний» аркан», – каже Алла Загайкевич (Писанка, 2023).

Музика у фільмі «Довбуш» яскраво й точно передає характер героїв і загальном настрої сцени. Згадаймо епізод, який викликає усмішку, коли Іван Довбуш (актор Олексій Гнатівський) виконує народну сороміцьку коломийку «А я бідний сиротина». А також фразу, яка звучить перед вирішальним боєм опришків з армією поляків: «Чуєте? – Тільки музикантів не стріляйте!».

Ця сцена бою опришків озвучена справжньою «вибуховою сумішшю» – у звукоряді епізоду поєднується те, що, здавалося б, не можна поєднувати: вокал і звуковий супровід (гра на традиційних музичних інструментах) фольклорних виконавців, музичні лінії віолончелі й контрабасу (академічні музиканти Віктор Рекало і Назар Стець) та чітка ритмічна структура ударних інструментів джазового барабанщика Алекса Фантаєва – усе це створює жорстку й безкомпромісну музичну тему опришків і підкреслює задум та ідею режисера «максимально тримати ритм сцен». Алла Загайкевич наголошує: «Ідея саме в такій жорсткості. Режисер вимагав драйву. <...> Комбінація диких гуцулів та зухвалих профі спрацювала» (Писанка, 2023). Безперечно, музична концепція фільму підсилила складну загальну концепцію кінострічки, метою якої було розповісти «про вічну тему міфу героя, як про щось живе, актуальне» (Писанка, 2023).

Тут необхідно навести цитату Алли Загайкевич: «Коли починаєш працювати з фольклорним та історичним матеріалом, все більше відчуваєш необхідність розробки дуже дієвого, мало не жонглерського суперживого звучання» (Писанка, 2023). Усе це природно перетворюється у яскравий звуковий дизайн, що дає змогу фільму тримати глядача в напрузі від самого початку і до фінальних кадрів.

В українському мистецькому просторі сьогодні точаться дискусії щодо визначення жанру кінострічки «Довбуш». Дехто, критикуючи авторів стрічки за недостатньо глибоке, на думку критиків, занурення в історичний матеріал, визначає його як екшн, вестерн або пригодницько-історичний фільм. Ми ж відзначимо вражальну інтеграцію звукоряду (музики) та власне «кінокартинки», що можна пояснити багаторічною співпрацею режисера Олесь Саніна і композиторки Алли Загайкевич (окрім «Довбуша», це ще дві попередні стрічки кінорежисера – «Поводир» і «Мамай»), для яких народна музика є не просто матеріалом для обробки. Алла Загайкевич, пройшовши свого часу школу співу у відомому фольклорному ансамблі «Древо» під керівництвом етномузиколога Євгена Єфремова, відчуває фольклорний матеріал сутнісно, з усією глибиною проникнення в традиційний звукорядний «локус» того чи того регіону України. Олесь Санін давно цікавиться традиційним українським інструментарієм та кобзарською традицією, що й спонукало його до створення кінофільму «Поводир» (Бісьмак, 2014).

Для багатьох етномузикантів України «Поводир» став першим досвідом кінознімання: наприклад, гурт автентичної музики «Гуляйгород» узяв участь в озвученні сцени весілля. Увесь процес відбувався наживо, не під фонограму, тобто одразу на знімальному майданчику. На зйомках музиканти – учасники традиційних гуртів виконували роль масовки, і саме під час цих зйомок відбулося знайомство спільноти етномузик України з Олесем Саніним, який багатьох

з команди, що озвучувала фільм «Поводир», запросив разом з композиторкою Аллою Загайкевич працювати над музичною драматургією його наступного фільму «Довбуш».

Щодо фільму «Поводир», безумовно, режисеру вдалося створити вражальний своїм драматизмом художній фільм, в основу якого лягли історичні факти про долю українських кобзарів у 1930-ті (роки розстрілів). Тому й музика у фільмі не проста, як і доля всього українського кобзарського цеху. Тут, як і в «Довбуші», у звукоряді поєднуються народний спів, награвання на кобзі / бандурі й інших народних інструментах, а також авторська композиторська музика. Можливо, однією з причин успіху картини стало те, що актори знали, як «треба грати», а деякі навіть не виходили з ролі, адже всіх сліпих кобзарів грали їхні нащадки – сучасні бандуристи. Наприклад, Тарас Компаніченко, мабуть, один з найвідоміших сьогодні в Україні наслідувачів кобзарської традиції.

Окрім сюжетної лінії, фільм має багато підтекстів, народжених самою історією. Сцени, де демонструється, як радянська влада намагалася заборонити кобзарям співати репертуар релігійного змісту (де згадується Бог), а згодом і взагалі будь-які українські пісні, – це розповідь про те, як відбирали «голос» у всіх українців. «Що, релігійні пісні співаєш?» – запитує міліціант у головного героя Івана Кочерги. – «Ні, тільки військові і жалостиві, як дозволено...» – «Це поки що дозволено...» У наступній сцені фільму, де комісія з радянських функціонерів прослуховує кобзарів щодо надання дозволу на музикування, уже бачимо, як фізично розправляються з тими, хто виконує «не той» репертуар (пригадайте «Гречаники») у виконанні кобзаря, якого грає вже згаданий Тарас Компаніченко: «Нема хліба, нема сала, все комунія забрала. Ні корови, ні свині, тільки Сталін на стіні...»; MrVicUa, 2015).

Пригадаймо також кульмінаційну сцену фільму найвищої емоційно-психологічної фарби, коли кобзарі перед стратою в холодному заледенілому вагоні потягу співають «Ой віє ж вітер» (ул Лабораторная, 2015). Звучить ця українська народна пісня тужливо і водночас з якимось піднесенням до філософських та ментальних вершин кобзарства і загалом українського народу. Правильно стверджує Л. Рязанцев (2017): «<...> стає зрозуміло, що це "сіль" нашого народу: "Скажи, вітре, скажи, буйний, Де козацька воля? Де фортуна, де надія, Де слава і доля?.." Це кульмінаційно-драматична крапка фільму на рівні шекспірівських трагедій» (с. 95). Цей епізод – це одна з режисерських знахідок, де у своїй синкретичності поєднуються екранна «картинка» з народною музикою і кінематографічними спецефектами. «З їх допомогою автори фільму, наче оголеного нерва, торкаються свідомості глядача», – зазначає Л. Рязанцев (2017).

Музику до анімаційного фільму «Мавка. Лісова пісня» (2023) створила міжнародна українсько-італійська команда музикантів, звукотехніків і саундпродюсерів. Збірка оригінальних тем та оркестрової музики до мультфільму, що містить 49 оригінальних інструментальних мелодій, є поєднанням класичної, етнічної, поп- та оригінальної української музики. Розмаїтий музичний світ Мавки створив італійський композитор Даріо Веро. За словами автора музики, «оригінальні теми його авторства занурюють глядача в магічну подорож Світом Лісу і Світом Людей та допомагають глибше відчувати події, відтворені на екрані...

розривають характери персонажів, яскравіше і точніше передають їхні наміри...» (Творці «Мавка. Лісова пісня», 2023).

Серед українських музикантів, що брали участь у розробці музичних композицій до мультфільму, назвемо співачку, заслужену артистку України Оксану Муху, учасників оркестру «Віртуози Києва», етнохаос-гурт «ДахаБраха» та ін. Італійська сторона займалася записом і зведенням звуку, зокрема музичним матеріалом «Мавки». У легендарній студії звукозапису «Forum Studios» у Римі працювали такі відомі звукорежисери, як Фабіо Патріньяні, Федеріко Солаццо, Барбад Баят, Фабріціо де Кароліс.

У команди музикантів мультфільму «Мавка» виникли деякі питання щодо створення його першого тизеру. Першопочатково його мав створювати гурт «ДахаБраха», але учасники нічого не могли вигадати з партією сопілки, тому терміново викликали відповідного фахівця (сопілкаря). Творча робота та пошуки необхідної мелодії відбувалися так: дівчата з гурту «ДахаБраха» наспівували в студії різнорегіональні веснянки, які у свою чергу награвали та обігравали на різних сопілках. Найкраще за настроєм підійшла мелодія весняного хороводу «Кроковее колесо», яка потім і стала не лише мелодією тизеру, а й основним лейтмотивом усього мультфільму.

Як в історії створення фільму «Довбуш», так і у «Мавки» запис музики тривав не один рік: після запису тизеру робота у студії звукозапису продовжилася лише через півтора року. Саундпродюсери запросили традиційних музикантів на зміну в студії, яка тривала близько 10 годин. Продюсери давали свободу у виборі інструментів, а от мелодії все ж таки були ті, що прописав композитор, але з виконавським баченням та обігруванням українських музикантів. Намагання заграти на запису мелодії зі справжньої «Лісової пісні» (бо їх прописала сама Леся Українка; є в оригіналі), на жаль, не підійшли італійській стороні: на їхню думку, потрібно було робити так звану «голлівудську» музику. Тому в мелодіях та награваннях сопілкарю довелося добавляти характерні глісандо, що притаманні ірландській музиці та фільмам типу «Титаніка», що, в принципі, не є «переконливо мотивованим» (Рязанцев, 2017) для анімаційного фільму, сюжет якого побудований на українських народних міфах і легендах.

Отже, за музичним складником «Мавка», на нашу думку, є яскравим прикладом сучасної екранізації якісної «псевдотрадиції», за відеорядом – це нав'язливо-гламурна анімація з нерозумінням традиційної української культури й популяризацією багаторічних «штампів» та образу такого собі позитивного, але не дуже розвиненого українця – «простачка», насадженого в мистецтві ще з імперських часів. Хоча популяризація «Мавки» у світових кінотеатрах, безперечно, є свідченням відродження світової популяризації традиційної культури українського народу і того, що ми, українці, можемо робити кінопродукт, у т. ч. і його музично-драматургічне вирішення, не гірше, ніж за кордоном.

Висновки

Народномузичний твір може виконувати роль лейтмотиву всього кінотвору, звуко-зорового контрапункту, а також своєрідного коментаря до фільму. Му-

зичні твори фольклорної традиції можуть додавати сюжету фільму додаткової емоційно-психологічної фарби, об'єднувати сцени фільму воєдино, рухати вперед дію, а також підсилювати драматизм подій. Народномузичні твори у фільмі беруть участь у розвитку його фабули, підкреслюючи й акцентуючи почуття, переживання, поведінку героїв сюжету.

Перспективи подальших досліджень: окреслимо практичну значущість розвідки, яка полягає в тому, що музично-критичні думки авторів можна використати в процесі поглибленої роботи над музичним оформленням сучасних аудіовізуальних проєктів з використанням народномузичного матеріалу.

Список бібліографічних посилань

- Архангородська, А. В. (2013). Музикознавчі та кінознавчі інтерпретації драматургічних функцій кіномузики: історіографія питання. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, 3, 162–165.
- Бісьмак, Р. (2014, 12 листопада). *Олень Санін: Історія про незнищену пісню – це історія нашого народу*. Varosh. <https://varosh.com.ua/ludy/oles-sanin-istoriya-pro-neznishhennu-pisnyu-ce-istoriya-nashogo-narodu/>
- Бреславець, Г. М. (2012). Особливості музичної драматургії А. Загайкевич (на матеріалі музики до кінофільму «Мамай»). *Культура України*, 38, 166–172.
- Іваницький, А. (2022). Сакральні підстави народнопісенної творчості. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Музичне мистецтво*, 5(1), 14–23. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.5.1.2022.258134>
- Кузьменко, А. М. (2021). *Музика в українському ігровому кіно останньої третини ХХ – початку ХХІ століття: специфіка функціонування в художній структурі фільму* [Дисертація кандидата мистецтвознавства, Національна музична академія України імені П. І. Чайковського]. <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/Kuzmenko-disertatsiya.pdf>
- Писанка, Н. (2023, 30 серпня). «Смичком побандури», або історія створення музики до кінофільму «Довбуш». *Українська правда*. <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/08/30/256209/>
- Рязанцев, Л. В. (2017). Роль пісні в українському фільмі. *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 37, 89–98. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.37.2017.155617>
- Творці «Мавка. Лісова пісня» представили інструментальну музику до мультфільму. (2023, 23 травня). Район. *Культура*. <https://kultura.rayon.in.ua/news/600701-tvortsi-mavka-lisova-pisnya-predstavili-instrumentalnu-muziku-do-multfilmu>
- ул Лабораторная. (2015, 24 серпня). *Ой віє вітер віє буйний. (фільм Поводирь)* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=496KCmstsFk>
- Фількевич, Г. (2016). Музика у кінопросторі Олександра Довженка. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого*, 18, 83–88.
- Харченко, П. (2021). Музика в кіно та проблематика синтезу мистецтв. *Сучасне мистецтво*, 17, 243–255. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248469>
- Чайковська, В. Б. (2015). До проблеми дослідження еволюції музично-звукової складової кіномови. *Культура України. Серія: Мистецтвознавство*, 51, 172–181. https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura51/19.pdf

- d'Artenay, A. (2019). *The influence of film music on emotion*. Digital Commons. https://digitalcommons.csumb.edu/caps_thes_all/559
- Kuzmenko, A. (2021). About the peculiarities of music in Ukrainian commercial cinema (on the example of music for the movie "The Guide"). *American Research Journal of Humanities & Social Science*, 40(8), 50–54. <https://www.arjhss.com/wp-content/uploads/2021/08/1485054.pdf>
- MrVicUa. (2015, 16 лютого). *Гречаники (з к/ф Поводир)* [Відео]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=HsoG5AXNQuc>

References

- Arkhanhorodska, A. V. (2013). Muzykoznavchi ta kinoznavchi interpretatsii dramaturhichnykh funktsii kinomuzyky: istoriohrafiiia pytannia [Musicological and filmological interpretations of the dramatic functions of film music: The historiography of the issue]. *National Academy of Managerial Staff of Culture and Arts Herald*, 3, 162–165 [in Ukrainian].
- Bismak, R. (2014, November 12). *Oles Sanyin: Istoriia pro neznyshchennu pisniu – tse istoriia nashoho narodu* [Oles Sanyin: The story of the indestructible song is the story of our people]. Varosh. <https://varosh.com.ua/ludy/oles-sanin-istoriya-pro-neznishchennu-pisnyu-ce-istoriya-nashogo-narodu/> [in Ukrainian].
- Breslavets, H. M. (2012). Osoblyvosti muzychnoi dramaturhii A. Zahaikivych (na materialii muzyky do kinofilmu "Mamai") [Peculiarities of musical dramaturgy by A. Zahaikivych (on the material of the music for the movie "Mamai")]. *Culture of Ukraine*, 38, 166–172 [in Ukrainian].
- Chaikovska, V. B. (2015). Do problemy doslidzhennia evoliutsii muzychno-zvukovoi skladovoi kinomovy [To the problem of the study of the evolution of music and sound component of the cinematic language]. *Culture of Ukraine. Series: Art Criticism*, 51, 172–181. https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rio_old_2017/ku/kultura51/19.pdf [in Ukrainian].
- d'Artenay, A. (2019). *The influence of film music on emotion*. Digital Commons. https://digitalcommons.csumb.edu/caps_thes_all/559 [in English].
- Filkevych, H. (2016). Muzyka u kinoprostorii Oleksandra Dovzhenka [Music in cinema space of Oleksandr Dovzhenko]. *Academic Bulletin of Kyiv National Karpenko-Karyi University of Theatre, Cinema and Television*, 18, 83–88 [in Ukrainian].
- Ivanytskyi, A. (2022). Sakralni pidstavy narodnopisemnoi tvorchosti [Sacred foundations of folk song art]. *Bulletin of Kyiv National University of Culture and Arts. Series in Musical Art*, 5(1), 14–23. <https://doi.org/10.31866/2616-7581.5.1.2022.258134> [in Ukrainian].
- Kharchenko, P. (2021). Muzyka v kino ta problematyka syntezy mystetstv [Music in cinema and problems of synthesis of arts]. *Contemporary Art*, 17, 243–255. <https://doi.org/10.31500/2309-8813.17.2021.248469> [in Ukrainian].
- Kuzmenko, A. (2021). About the peculiarities of music in Ukrainian commercial cinema (on the example of music for the movie "The Guide"). *American Research Journal of Humanities & Social Science*, 40(8), 50–54. <https://www.arjhss.com/wp-content/uploads/2021/08/1485054.pdf> [in English].
- Kuzmenko, A. M. (2021). *Muzyka v ukrainskomu ihrovomu kino ostannoii tretyni XX – pochatku XXI stolittia: spetsyfika funktsionuvannia v khudozhnii strukturi filmu* [Music in Ukrainian feature films of the last third of the XX – early XXI century: The specifics of functioning in the artistic structure of the film] [PhD Dissertation, Ukrainian National Tchaikovsky

- Academy of Music]. <https://knmau.com.ua/wp-content/uploads/Kuzmenko-disertatsiya.pdf> [in Ukrainian].
- MrVicUa. (2015, February 16). *Hrechanyky (z k/f Povodyr)* [Hrechanyky (from the movie The Guide)] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=HsoG5AXNQUC> [in Ukrainian].
- Pysanka, N. (2023, August 30). "Smychkom po banduri", abo istoriia stvorennia muzyky do kinofilmu "Dovbush" ["With a bow on a bandura", or the history of creating music for the movie "Dovbush"]. *Ukrainska pravda*. <https://life.prawda.com.ua/culture/2023/08/30/256209/> [in Ukrainian].
- Riazantsev, L. V. (2017). Rol pisni v ukrainskomu filmi [The role of the song in the Ukrainian film]. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 37, 89–98. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.37.2017.155617> [in Ukrainian].
- Tvortsi "Mavka. Lisova pisnia" predstavlyly instrumentalnu muzyku do multfilmu [Creators of "Mavka. Forest Song" presented instrumental music for the cartoon]. (2023, May 23). Raion. Kultura. <https://kultura.rayon.in.ua/news/600701-tvortsi-mavka-lisova-pisnya-predstavili-instrumentalnu-muziku-do-multfilmu> [in Ukrainian].
- ul Laboratornaja. (2015, August 24). *Oi viie viter viie buinyi. (fil'm Povodyr)* [Oh, the wind is blowing violently. (movie The Guide)] [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=496KcmstsFk> [in Ukrainian].

186 FOLK MUSIC IN WORKS OF CONTEMPORARY UKRAINIAN AUDIOVISUAL ART (DOVBUSH, MAVKA, POVODYR): MUSICAL AND CRITICAL ESSAY

Valentyna Sinelnikova^{1a}, Maksym Berezhniuk^{2a}

¹ PhD in History, Associate Professor; Associate Professor at the Department of Musical Art; ORCID: 0000-0001-9488-270X; e-mail: valentinasinelnikova@ukr.net

² Assistant at the Department of Musical Art; ORCID: 0000-0002-9413-3845; e-mail: berezhnyuk86@ukr.net

^a Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the research is to determine the role, place, and functions of folk music in contemporary Ukrainian audiovisual products, namely in the development of the film's sound drama; to analyze the peculiarities of using folk music in Ukrainian cinema on the example of the films *Dovbush* (2023), *Povodyr* (The Guide) (2014), and the animated film *Mavka* (2023). **The research methodology** is based on an audiovisual analysis of these film examples, which makes it possible to formulate the basic principles of folk music functioning in contemporary Ukrainian cinema. **The scientific novelty** of the research is primarily reflected in the study's topic, namely, the folk music tradition (vocal, instrumental, solo, group) and its role in film works. For the first time, the place and functions of folklore pieces in contemporary Ukrainian films and the influence of traditional musical material on a film's dramatic and sound solution are analyzed. **Conclusions.** A folk music piece can serve as a leitmotif of the entire film, a sound

and visual counterpoint, as well as a kind of commentary (sound and noise supplement) to the film. Musical pieces of folklore tradition can add the necessary emotional and psychological colour to the film's plot, connect the film's scenes into a single whole, move the dramatic action forward, develop the storyline, and enhance the drama of the events. Folk music in a film contributes to the development of its plot, emphasising and accentuating the feelings, experiences, and behaviour of the characters. The use of folk vocal and instrumental music in contemporary Ukrainian films plays not only the role of accompanying the storyline of the film but also acquires extraordinary meanings in terms of emotional impact on the viewer and affirmation of Ukrainian self-identification.

Keywords: film music; folk music; Ukrainian ethnographic cinema; folklore; film; sound design of a film work; music criticism

